

Vereniging De Zaanse Molen

Het succes van de zeventiende eeuw in Nederland is voor een belangrijk deel te danken aan de Zaanse industriemolens. Zaanse innovaties en de industriemolens maakten het mogelijk om grondstoffen van over de hele wereld in de Zaanstreek te bewerken en verder over de wereld te verhandelen via Amsterdam. Nederland bloeide op dankzij het hout dat in de Zaanstreek werd gezaagd, de olie die uit plantenzaden werd geslagen, het pigment die uit mineralen werd gemalen en het papier dat uit lompen werd gemaakt. De Zaanse molens waren de werktuigen die deze transformatie van Nederland tot centrum van de wereldhandel, mede mogelijk maakten.

Gedurende 400 jaar maalden de molens langs de oevers van de Zaan. Met de meer dan 1100 molens was de Zaanstreek destijds een heus industriepark. Maar de tijden veranderden en in 1925 waren ze bijna allemaal verdwenen. Een handvol molens en molenruïnes was alles dat restte. Het succes van deze houten fabrieken werd ingehaald door de vooruitgang: hout werd steen en wind werd stoom en elektriciteit. Het molenvolk verdween en de arbeider werd uitgevonden.

Website:

www.zaanschemolen.nl

Kon dit erfgoed zomaar verdwijnen? Nee, vonden Frans Mars en Pieter Boorsma, die in 1925 de vereniging De Zaanse Molen oprichtten. De windmolenindustrie was de eeuwen ervoor té belangrijk geweest voor de maatschappelijke en economische ontwikkeling van de Zaanstreek en voor Nederland als handelsnatie. Vele Nederlandse industrieën zijn er uit voort gekomen. Denk aan Duyvis, Honig, of Lassie. Bovendien zijn deze molens en de ambacht uniek, ten opzichte van weidemolens in Nederland. Het olieslaan, het maken van papier en zagen van hout gebeurt nergens anders in Nederland en misschien wel de wereld zoals in onze industriemolens. Tot vandaag de dag zijn onze molens in staat te produceren, als waar werkend erfgoed. Allemaal met de windkracht als aandrijver!

De vereniging had en heeft nog steeds als taak om de Zaanse industriemolens te behouden en te beheren, én de kennis over het belang voor de ontwikkeling van de Zaanstreek en de breed gedragen liefde voor de molens levend te houden. In dit werkende erfgoed kunnen bezoekers nog altijd het molenerfgoed en het ambachtelijke beroep van molenaar van dichtbij meemaken.

Wat doen wij?

Naast het beheren en behouden van onze 13 industriemolens, dragen we het verhaal uit van dit Zaanse molenerfgoed in het Molenmuseum. Hier kunnen bezoekers ook al bijna een eeuw lang de techniek, de fascinerende verwerking van producten en molens in de schilderkunst bewonderen.

Om het Zaanse molenerfgoed voort te zetten bereikt De Zaanse Molen de jongere generatie via onze onderwijsprogramma's. Jongeren kunnen hier van jongs af aan alles leren over de molens, of modelmolens bouwen in onze timmerclub. Bovendien worden onze molens aangeboden als opleidingsmolen voor molenaars en menig van onze molenaars zijn begeleiders en examinatoren in deze opleiding. Daarnaast verkopen wij ook onze producten, zoals onze pindaolie voor consumptie of lijnolie voor verfproducten. Deze productie komt voort uit eeuwenoude traditie, waardoor we leren over de ambacht en circulariteit van productie wat tot op heden van belang is. Door deze taken uit te dragen onderhouden we de kennis en liefde over het molenerfgoed, het molenaarsambacht en zorgen we dat we klaar zijn voor de omwentelingen die de toekomst ons brengt. Dat kan echter alleen gegarandeerd worden wanneer onze molens blijven draaien. Het noodzakelijke onderhoud dat hiervoor nodig is dreigt nu ernstig in gevaar te komen.

ONZE TROTS

Vandaag de dag bezit De Zaanse Molen 13 molens. Zes van de molens staan aan de Kalverringdijk, op wat nu de Zaanse Schans is. Elf van onze industriemolens zijn rijksmonumenten, en één is een exacte replica. Na 100 jaar Zaanse Molen hebben we de volgende molens in ons bezit:

- één specerijmolen; De Huisman
- één meelmolen; De Bleeke Dood
- één verfmolen; De Kat
- twee houtzaagmolens; Het Jonge Schaaap en De Gekroonde Poelenburg
- vier oliemolens; Het Pink, De Zoeker, De Bonte Hen, De Ooievaar
- twee pelmolens; Het Prinsenhof en De Koker.
- twee papiermolens; De Schoolmeester en De Jonge Dirk

En met wie?

Tegenwoordig houden meer dan 300 vrijwilligers de molens draaiende. Die worden ondersteund door ongeveer 14 Fte aan medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de organisatorische en administratieve taken, waaronder acht beroepsmolenaars. Hierbij zorgen onze 3500 leden voor onvoorwaardelijke steun

Door de jaren heen is een gepassioneerde molengemeenschap ontstaan, die met het wel en wee van de vereniging meeleeft.

En nu? Stilstand is achteruitgang

In 2025 vieren we het 100-jarige bestaan van deze toegewijde vereniging. Een mooi moment om terug te kijken op de rijke geschiedenis, stil te staan bij de huidige ontwikkelingen en ons voor te bereiden op de komende 100-jaar. Dit jubileum vieren wij dan ook onder het motto:

“De Zaanse Molen verbindt – Heden, Verleden, Toekomst”

De afgelopen eeuw heeft de vereniging door goede en slechte tijden heen ons molenerfgoed weten te behouden. Met de onmisbare steun van onze vrijwilligers, leden, en bijdragen van fondsen en subsidies, zijn we ver gekomen. Desondanks is door de Corona crisis de financiële gezondheid van onze organisatie op scherp gezet. Het blijkt dat we te afhankelijk zijn van de inkomsten van bezoekers. Tijdens de pandemie zijn er maar 20% van de normale betalende bezoekers gekomen om onze molens te bewonderen. En dat heeft tot een enorm verlies geleid.

Hoewel de vereniging langzaam oprabbelt, blijft de reserve voor essentieel onderhoud en restauratie te klein. Daarbij komt dat grondstoffen duurder worden, zoals hout dat voor de bouw van molens gebruikt wordt, en de specialistische kennis over molenbouw schaarser en daaropvolgend duurder. Zelfs met de reguliere inkomsten van de jaarlijkse bezoekers en contributie wordt het steeds moeilijker om onze geliefde molens te onderhouden. Bovendien dekt de subsidie voor het onderhoud slechts een klein deel van de behoeften, te klein om duurzame hulp te bieden.

Kortom, met onze huidige inkomsten kunnen wij de komende 100 jaar van De Zaanse Molen niet waarborgen.

ONDERHOUD

Een verbod van een molen kost al snel duizenden euro's. Het reguliere onderhoud loopt hierdoor al gauw op tot in de tien duizenden euro's per jaar. Hier hebben we het dan nog niet over de kosten van onze andere werkzaamheden, zoals het collectie en beheer van het museum en onze educatieprogramma's.

Jaarlijks loopt de totale onderhoudsbegroting op tot wel 400.000 euro. Hiervan wordt 60% gedekt door overheidsbijdragen en subsidies. De overige 40% van de kosten moeten we financieren vanuit de lidmaatschaps- en entreegelden, en de verkoop van producten. De overige werkzaamheden moeten hier 100% door gedekt worden.

DE KAT IN HET NAUW

In 2023 werd per toeval ontdekt dat er een scheur zat in één van de roeden van De Kat. De molen werd onmiddellijk stil gezet en een onderzoek werd gestart om te voorkomen dat hetzelfde probleem zich bij andere molens zou voordoen. Tot overmaat van ramp blijkt dat de roeden van zowel De Schoolmeester als De Gekroonde Poelenburg risico lopen. Reserves voor dit soort onvoorziene onderhoud zijn al beperkt, dus dit creëerde extra zorgen. Hoewel De Kat inmiddels weer draait, staat De Schoolmeester voorlopig stil...

...Een pijnlijke herinnering aan de kwetsbaarheid van onze molens en het belang van het behoud, de kennis en de liefde van ons molenerfgoed.

Geef jij ons weer wind in de rug?

Vereniging de Zaanse Molen beheert en behoudt essentieel cultureel erfgoed. Wij brengen de geschiedenis tot leven, inspireren nieuwe generaties en houden eeuwenoude tradities in stand. Maar zonder extra steun kunnen we dit unieke erfgoed niet behouden.

Hiervoor vragen we de steun van extra fondsen en het bedrijfsleven, maar uit de geschiedenis is gebleken dat ons verhaal ook gedragen moet worden door een grote groep mensen met een hart voor het molenerfgoed; mensen die graag zich willen aansluiten als donateur en zich vriend van De Zaanse Molen willen noemen. Help ons om de molens draaiende te houden en de toekomst van De Zaanse Molen te waarborgen. Elke zucht helpt. Met jouw steun kunnen we de komende 100-jaar molenerfgoed realiseren en jaarlijks €150.000 euro extra inzamelen.

Met jouw bijdrage kunnen de molens de wind blijven vangen voor de volgende generaties – samen houden we dit stukje geschiedenis in beweging!

Vier 100 jaar De Zaanse Molen, voor €100 per jaar of €8,30 per maand en word daarom Vriend van De Zaanse Molen!

Als vriend willen we je natuurlijk graag bedanken.

Daarom wordt er jaarlijks een exclusieve **Vrienden van De Zaanse Molen-dag** georganiseerd in een van onze molens.

- Hier kan je andere vrienden ontmoeten en een krijg je een kijkje bij ons achter de schermen
- Tevens ontvang je maandelijks de nieuwsbrief

Word Vriend van De Zaanse Molen!